

5. To‘liq umumiy jummlarni o‘zlashtirish davrida jummlarni to‘g‘ri tuzishini kuzatib boring.
6. Maxsus so‘zlar va grammatik shakllarni o‘rgatishda logopedik o‘yinlardan foydalaning.
7. NTR bolalarga murakkab jumlaning shaklini o‘rgatishda ularga bog‘lanishlarni shakllantirishga yordam berish, ota-onalar bilan ko‘proq birgalikda ishlash tavsiya etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Аюпова М.Ю. Логопедия. –Т.: Ўзбекистон файласуфлар миллий жамияти, 2007.
2. Арипова Ш.Д. Болалар нутқининг грамматик қурилишини ривожлантиришда коррекцион-педагогик иш тизими: Пед.фан.бўйича. фалсафа док.(PhD) дисс. Автореферати. – Т.:2018.-58 б.
3. Шомахмудова Р. Тўғри талаффузга ўргатиш ва нутқ ўстириш. – Т.: «Илм зиё» нашриёти, 2018.
4. Аҳмедова З.М., Аюпова М.Ю., Хамидова М.П. «Логопедик ўйин» “Файласуфлар “ нашриёти Тошкент 2013 6 бет, 34 бет, 93б.
5. Аюпова М.Ю. Преодоление фонетико-фонематической недостаточности у детей-узбеков старшего дошкольного возраста : автореферат дис. кандидата педагогических наук : 13.00.03 / Моск. пед. гос. ун-т. - Москва, 1992. - 16 с.
6. Qodirova R.M. Qodirova F.R. Bolalar nutqini rivojlantirish. O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta- maxsus ta’lim muassasalari uchun darslik. T.:, “Istiqlol”, 2006 y.
7. Dergunskaya V.A., Koshkina A.A., O‘yinlar - maktabgacha tarbiyachilar bilan tajriba: O‘quv-uslubiy yordam - Moskva, Ustoz ta'limi markazi, 2013 - 64 p.

FILOLOGIYA VA TILLARNI O‘QITISH: INGLIZ TILINING AHAMIYATI VA TA’LIM JARAYONIDAGI ROLI

Rasuljonova Ruxshona

“TIQXMMI” Milliy tadqiqot universiteti

Filologiya va tillarni o‘qitish:ingliz tili yo`nalishi

1-kurs talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqola filologiya va tillarni o'qitish yo'nalishida ingliz tilining ahamiyati va uning ta'lim jarayonidagi o'rni haqida batafsil tahlil qiladi. Maqolada ingliz tilini o'rganishning filologik asoslari, zamonaviy o'qitish metodlari, ingliz tilining ta'limdagi roli va madaniyatlararo muloqotga qo'shgan hissasi yoritiladi. Ingliz tili nafaqat muloqot vositasi, balki bilim olish va xalqaro hamkorlikda muhim rol o'ynaydi. Til o'rganish jarayoni talabalarga nafaqat lingvistik, balki madaniy ko'nikmalarni rivojlantirish imkoniyatini yaratadi. O'quvchilar ingliz tilini o'rganish orqali nafaqat dunyoqarashlarini kengaytiradilar, balki global muammolarga yechim izlashda ham o'z hissalarini qo'shadilar.

Kalit so'zlar: filologiya, ingliz tili, tillarni o'qitish, kommunikativ metodlar, zamonaviy pedagogika, madaniyatlararo muloqot, ta'lim jarayoni, til o'rganish.

Ingliz tili global miqyosda eng ko'p o'rganiladigan va ishlatiladigan tillardan biri bo'lib, uning ahamiyati nafaqat til o'rganish, balki madaniyatlararo muloqot va bilim olish sohalarida ham sezilarli darajada ortdi. Bugungi kunda ingliz tili ilm-fan, texnologiya, siyosat, biznes va madaniyat sohalarida muhim rol o'ynaydi. Filologiya sohasida ingliz tilini o'rganish nafaqat tilni o'rganish, balki bu til orqali boshqa madaniyatlarni anglash, xalqaro hamkorlikni rivojlantirish va yangi bilimlarni egallash imkonini beradi.

Filologiya va tillarni o'qitish sohasida ingliz tilining ahamiyatini tahlil qilish orqali biz uning tarixiy rivojlanishini, o'qitish metodlarini, zamonaviy yondashuvlarni va madaniyatlararo muloqotdagi rolini yanada chuqurroq tushunishimiz mumkin.

Filologiya – bu tilni o'rganish va uning tarixini, strukturasi hamda madaniyatini o'rganadigan fan. Ingliz tilining filologik asoslari uning tarixiy rivojlanishi, fonetika, grammatika, leksika va stilistika kabi sohalarni o'z ichiga oladi. Ingliz tilining kelib chiqishi va o'zgarishlari uni o'rganishda juda muhim ahamiyatga ega.

Ingliz tili qadimgi germanik til oilasiga mansub bo'lib, u o'z tarixida bir nechta asosiy bosqichlardan o'tgan:

1. Qadimgi ingliz tili (5–12 asrlar): Bu davrda ingliz tili germanskiy tillardan kelib chiqqan va ilk ingliz matnlarining ko'pchiligi bu tilda yozilgan.
2. O'rta ingliz tili (12–15 asrlar): Normanlarning ingliz orollariga bosib kirishi va fransuz tilining ta'siri ostida ingliz tiliga ko'plab yangi so'zlar kirib kelgan.
3. Yangi ingliz tili (16 asrdan hozirgi kunga qadar): Bu davrda ingliz tili o'zining zamonaviy shaklini shakllantirdi va dunyo miqyosida keng tarqaldi.

Ingliz tili nafaqat xalqaro muloqot vositasi, balki o'zida ingliz xalqining madaniy merosini, tarixini va urf-odatlarini aks ettiradi. Tillar filologiyasi ingliz tilining madaniyatlararo o'zaro ta'sirini va o'rganishda muhim rol o'ynaydi. Misol uchun,

ingliz tilidagi soʻzlarning koʻplab lotin, yunon, fransuz va boshqa tillardan kelib chiqqanligi uning boy madaniyatlararo merosini koʻrsatadi.

Ingliz tilini oʻqitish metodlari yillar davomida rivojlanib, yangi pedagogik yondashuvlar va texnologiyalar bilan boyidi. Oʻqitish metodlarining samaradorligi tilni oʻrganishga boʻlgan qiziqishni oshiradi va talabalarga tilni yanada samarali oʻrganish imkonini beradi. Zamonaviy taʼlimda bir nechta asosiy metodlar mavjud:

Kommunikativ yondashuvning asosiy maqsadi tilni oʻrgatishda faqat grammatik qoidalarni oʻrganish emas, balki tilni real hayotdagi vaziyatlarda qoʻllashdir. Bu metod talabalarga ingliz tilida mustahkam muloqot qobiliyatlarini rivojlantirish imkonini beradi. Kommunikativ yondashuv til oʻrgatishda soʻzlashuv va yozma nutqni bir vaqtning oʻzida rivojlantirishga yordam beradi.

Interfaol metodlar talabalarning faolligini oshirish, ularni oʻqitish jarayoniga jalb qilish uchun samarali usul hisoblanadi. Bu metodlar talabalarni turli vaziyatlarda oʻzini tutish va oʻrganilgan bilimlarni amalda qoʻllashga undaydi. Misollar:

Rollarni oʻynash – talabalar oʻyin usulida turli ijtimoiy rollarni bajarib, ingliz tilida fikr almashadilar.

Guruhlarda ishlash – guruhlar boʻlib ishlash orqali talabalarga bir-birlaridan oʻrganish va tilni amaliyotda qoʻllash imkoniyati beriladi.

Multimediya vositalari, masalan, videolar, audio materiallar va onlayn taʼlim platformalari ingliz tilini oʻrganishda samarali yordamchi vositadir. Ular nafaqat tilni oʻrganish jarayonini interaktiv qilishga yordam beradi, balki talabalar uchun kerakli bilimlarni tezda egallash imkoniyatini yaratadi.

Gamifikatsiya usuli oʻyin elementlarini oʻquv jarayoniga kiritishni anglatadi. Bu metod talabalarni oʻrganishga yanada faol va qiziqarli ravishda jalb qiladi. Masalan, ingliz tilidagi oʻyinlar, viktorinalar va musobaqalar orqali talabalar tilni oʻrganishni oʻyin kabi qiziqarli va samarali qilishadi.

Ingliz tili nafaqat muloqot vositasi, balki ilm-fan, texnologiya, biznes, siyosat va madaniyat sohalarida eng muhim til hisoblanadi. Ingliz tilini oʻrganish orqali talaba global miqyosda oʻz raqobatbardoshligini oshiradi va yangi imkoniyatlarga ega boʻladi.

Ingliz tili ilmiy tadqiqotlarning asosiy tiliga aylangan. Koʻplab ilmiy maqolalar, konferensiyalar, ilmiy kitoblar ingliz tilida yoziladi. Shuningdek, ingliz tili texnologiya va internet sohalaridagi eng keng tarqalgan til boʻlib, yangi bilimlarni olish va ularni oʻrganish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Ingliz tili madaniyatlararo muloqotda katta ahamiyatga ega, chunki u global aloqalarning asosiy vositasidir. Ingliz tili oʻzining tarqalishi va global roli bilan turli

madaniyatlar o'rtasida o'zaro anglashuvni ta'minlaydi. Bu til orqali insonlar o'z madaniyati, an'analari, urf-odatlari va qiymatlarini boshqalarga yetkazish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Ingliz tilini o'rganish orqali talaba faqat tilni emas, balki boshqalar madaniyatlarini ham o'rganadi. Madaniyatlararo muloqot o'qitishda muhim rol o'ynaydi, chunki u insonlarga boshqa xalqlarning fikrlarini va urf-odatlarini anglash imkonini beradi. Bu, o'z navbatida, turli xalqlar o'rtasida bag'rikenglikni va hamkorlikni rivojlantirishga yordam beradi.

Masalan, ingliz tili xalqaro konferensiyalar, ilmiy simpoziumlar, biznes kelishuvlarida ishlatiladi. Shu bilan birga, ingliz tili yordamida filmlar, kitoblar, musiqa va boshqa madaniy mahsulotlar dunyo bo'ylab tarqatiladi. Bu jarayonlar madaniyatlararo muloqotning o'zgaruvchan va rivojlanayotgan shakllarini tashkil qiladi. Ingliz tili bu jarayonlarda muhim aloqa vositasi sifatida ishlaydi va yangi madaniy o'zaro aloqalarni shakllantiradi.

Ingliz tili xalqaro ta'lim tizimida ham asosiy til hisoblanadi. Ko'plab dunyo universitetlari o'z kurslarining katta qismini ingliz tilida olib boradilar, bu esa ingliz tilini o'rganishni talabalarni nafaqat ingliz tilida samarali muloqot qilishga, balki xalqaro ilmiy hamjamiyatga qo'shilish imkoniyatini ham yaratadi. O'qitish tizimi ingliz tilini o'rganishning markaziy unsuriga aylanishi, ta'lim sohasida yangi yondashuvlarning rivojlanishiga zamin yaratdi.

Dunyoning ko'plab oliy ta'lim muassasalarida ingliz tili o'quv jarayonining asosiy tilidir. Masalan, ingliz tilida olib boriladigan dasturlar orqali talabalar xalqaro diplomlar va sertifikatlar olishlari mumkin. IELTS va TOEFL kabi ingliz tilini bilish darajasini o'lchovchi xalqaro imtihonlar o'qituvchilar va talabalar uchun zarur bo'lgan til ko'nikmalarini baholaydi. Bu sertifikatlar nafaqat ilmiy sohalarda, balki global ish bozorida ham katta ahamiyatga ega.

Hozirgi kunda ingliz tili onlayn ta'limda asosiy vositaga aylangan. Dunyo bo'ylab ko'plab o'quv platformalari ingliz tilida taqdim etilmoqda. Coursera, edX, FutureLearn kabi platformalar ingliz tilida o'qish imkoniyatlarini taqdim etadi, bu esa talabalarga boshqa mamlakatlardan bilim olish imkonini beradi. Onlayn kurslar, vebinarlar va virtual sinflar ingliz tilini o'rganishga yanada keng imkoniyatlar yaratadi.

Ingliz tili, shuningdek, iqtisodiy va biznes sohalarida muhim ahamiyatga ega. Global iqtisodiyotda ingliz tilining ishlatilishi mamlakatlar o'rtasidagi iqtisodiy aloqalarni mustahkamlashga yordam beradi. Ingliz tili yordamida turli xalqaro kompaniyalar va tashkilotlar o'z bizneslarini yuritadilar, shuningdek, xalqaro savdo va investitsiyalarni amalga oshiradilar.

Ingliz tili global biznes sohasida asosiy aloqa tili bo‘lib xizmat qiladi. Xalqaro biznesda ingliz tili yordamida muzokaralar olib boriladi, shartnomalar tuziladi va strategiyalar ishlab chiqiladi. Ingliz tilini bilish tijorat aloqalarini kengaytirish va yangi bozorlarni kashf etish imkoniyatini beradi. Masalan, global kompaniyalar, moliya institutlari va startaplar ingliz tilida o‘z faoliyatlarini kengaytiradi.

Global savdo tizimida ingliz tili nafaqat tijorat aloqalarini o‘rnatishda, balki xalqaro investitsiyalarni jalb qilishda ham muhim ahamiyatga ega. Investorlarga va biznesmenlarga ingliz tilida taqdim etilgan moliyaviy ma’lumotlar va biznes-rejalar orqali samarali ish olib borish imkoniyatlari yaratadi. Xalqaro biznes va moliya sohalarida ingliz tili keng tarqalgan va jahon iqtisodiyotida uning ahamiyati yanada ortmoqda.

Xulosa qilib aytadigan bo‘lsak, ingliz tili filologiya va tillarni o‘qitish sohasida o‘zining ahamiyatini davom ettiradi. Uni o‘rganish nafaqat tilning grammatik va leksik tuzilmasini, balki global miqyosda muloqot, bilim olish, madaniyatlararo muloqot, iqtisodiy va biznes aloqalarini rivojlantirish imkoniyatlarini ham ta’minlaydi. Ingliz tilining o‘rganilishi nafaqat talabalarning til ko‘nikmalarini, balki ularning global fikrlash va xalqaro hamkorlikdagi rolini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Ingliz tili global aloqalar va ilm-fan, biznes, siyosat, madaniyat va ta’lim sohalarida o‘zining markaziy o‘rnini saqlab qolmoqda. Uning o‘rganilishi yordamida talabalar o‘z bilimlarini yanada kengaytiradilar, yangi madaniyatlarni anglaydilar va dunyo miqyosida o‘z o‘rinlarini topadilar. Shu bois, ingliz tilini o‘rganish nafaqat til, balki dunyoqarashni kengaytirish, jamiyatni rivojlantirish va kelajakda muvaffaqiyatga erishish uchun zarur vosita sifatida qaraladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Crystal, David. English as a Global Language. Cambridge University Press, 2003.
2. Harmer, Jeremy. The Practice of English Language Teaching. Pearson Education, 2015.
3. Richards, Jack C., and Rodgers, Theodore S. Approaches and Methods in Language Teaching. Cambridge University Press, 2014.
4. Yule, George. The Study of Language. Cambridge University Press, 2020.
5. Cook, Vivian. Second Language Learning and Language Teaching. Routledge, 2016.
6. Brown, H. Douglas. Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy. Pearson Education, 2014.